

BYL JINÝ NEŽ OSTATNÍ DĚTI

Michal Vaněček

**(NE)SKUTEČNÝ PŘÍBĚH
Z DIVOKÝCH DEVADESÁTEK**

*Tato kniha je naprosto volnou směsicí
historických faktů, fabulace a smyšlenek.*

*Nechávám na uvážení každého čtenáře,
zda si – pocítí-li takovou potřebu – dá tu práci
a pokusí se oddělit fakta od fikce.*

*V opačném případě lze veškerý děj i osoby
považovat za zcela smyšlené a podobnost
se skutečnými postavami za naprosto náhodnou...*

Amazonie

1. kapitola

Mojmírovo dětství

Koncem šedesátých let, kdy nebylo obvyklé označovat každou poruchu dětského vývoje nejrůznějšími syndromy, jak je to obvyklé dnes, si sousedky šeptaly, že Řehákův Mojmír bude nejspíš blbeček.

Chlapec se narodil v roce 1964 a své rané dětství trávil v rozvolněné atmosféře šedesátých let. Maminka zastávala vedoucí funkci ve farmaceutickém výzkumu a tatínek byl voják z povolání. Těžko říci, zda porucha vývoje dětské osobnosti byla poruchou skutečnou, a pokud ano, nebylo jisté, zda byla vrozená, či zda se vyvinula z kombinace matčiny vědecké pracovní zaneprázdněnosti a otcova zjednodušeného pohledu na svět, jenž byl důsledkem povolání důstojníka lidově demokratické armády.

Nelze vyloučit ani ten faktor, že z nepochopitelných příčin dali rodiče dítěti jméno Mojmír, což jej nutně muselo mentálně poznamenat; když ne od narození, tak zcela jistě později.

Chlapec do svých čtyř let téměř nemluvil a zdálo se, že není schopen vytvořit si pojmový aparát, jak tomu bylo běžné u jeho vrstevníků v zemích s rozvinutou vzdělaností. To však nebyl jediný problém, se kterým se jeho rodiče museli potýkat. Chodit sice Mojmír začal až ve dvou letech, a jakkoli se jeho duševní schopnosti zdály omezené, byl nesmírně zvědavý a častokrát se mamince někam zaběhl. Tatínek vyjádřil názor,

že to kluk může mít po dědečkovi z manželčiny strany, neboť ten se v roce 1949 veřejně rozhodl, že bude dělat něco pro své zdraví a denně ujde pět kilometrů. Došel až na Šumavu a od té doby o něm nikdo neslyšel. Mojmírovu maminku poté vychovala pouze babička a kádrový posudek rodiny to rovněž značně pošramotilo.

Rok 1968 oba Mojmírovy rodiče zaskočil. Otec v naivní víře v socialistický mírový blok vykopal ze svého útvaru velitele sovětských jednotek, čímž ztratil důvěru lidu a komunistické strany a posléze i práci. Ve společnosti se začala šířit nevraživost a nenávist k lidem, kteří si dovolili říkat něco jiného, než si měli myslet. Maminka následně zhodnotila situaci a v posledním možném termínu celá rodina opustila republiku, kráčeji tak v dědových stopách. Maminku zaměstnala německá farmaceutická firma. Ta po nějaké době došla k názoru, že politická podpora přeběhlíků z východního bloku je jedna věc, a to chvályhodná, ale riziko možné špionáže ve firmě pro stranu sovětského bloku je věc druhá, a to nikoli zanedbatelná. Proto mamince učinila velkorysou nabídku: vést výzkum léčivých látek obsažených v rostlinách amazonského pralesa. Maminka nabídku nadšeně přijala, protože si neuměla představit, jak takový amazonský prales vypadá. Mojmír s ní jel jako dítě a tatínek, který od sovětské invaze – zdroje životního zklamání a ztráty iluzí – nevystřízlivěl, jako spoluzavazadlo.

Ztráta maminčiných iluzí započala na letišti uprostřed pralesa, které před lety vytvořili tak, že vykáceli kus porostu a udusali hlinu na zemi polili něčím, co vzdáleně připomínalo beton. Vedle přistávací dráhy postavili dvě dřevěné boudy: jedna sloužila za odbavovací halu a druhá za bar a obchod se zbožím,

které by se s trochou fantazie dalo označit za smíšené. Asi pět minut pěšky odtud stálo několik chýší, z nichž jedna z nich se stala jejich novým domovem i laboratoří.

Otec se hned po vystoupení z letadla zajímal, zda je poblíž nějaký vojenský útvar, aby u něj mohl nastoupit do činné služby. Dozvěděl se, že nikoli, ale že může vypomáhat jako dispečer na letišti a za to smí v baru sníst a vypít, co hrdlo ráčí. Maminka – živitelka rodiny – pro jistotu souhlasila, protože si nebyla jista, zda její farmaceutický plat, byť luxusní, bude stačit na dlouhodobou léčbu splínu bývalého podplukovníka lidově demokratické armády.

2. kapitola

Helmut

Amazonský prales je vesměs tvořen neprostupnou džunglí. A do ní se žádný normální člověk nevydá, pokud nemusí.

Mojmírovi rodiče trávili veškerý čas mezi barem na letišti a svým domovem, který současně sloužil jako laboratoř.

Maminka se vyšlapanými pěšinkami odebírala do pralesa, trnouc hrůzou, že ji něco sežere. Pěšinky, a to jí přišlo zvláštní, mířily pouze jedním zeměpisným směrem. Dispečer na letišti jí vysvětlil, že ve směru opačném by v pralesě narazila na podivné původní kmeny, u nichž není vyloučen kanibalismus, a tak jako tak by v těch místech neměla kudy projít. A i kdyby neexistovalo žádné pojmenovatelné nebezpečí, není jediný rozumný důvod, proč tam vůbec chodit.

Jeden den byl jako druhý. Maminka se vydávala do pralesa, když se předtím od hlavy k patě polila odpuzovačem nejrůznějšího hmyzu, a tatínek hlídal Mojmíra. Hlídání spočívalo v tom, že po krátké obchůzce letiště skončili v kvelbu se smíšeným zbožím, kde do sebe tatínek na střídačku lil pivo a whisky.

Mojmír se motal kolem baru, hrál si s rostlinami a kamínky, avšak jeho duševní posun nebyl nikterak zřetelný. Maminka si zoufala, že při stávajícím nedostatku vnějších podnětů zůstane chlapec blbý asi už navždy.

Mojmírův otec byl družné povahy, ale s pralesním letištním dispečerem, prodavačem a barmanem v jedné osobě, se

mu nedařilo navázat rozumný kontakt. Vadila tomu zejména naprostá jazyková bariéra. Otec tušil, že na místě, kde jsou, se mluví portugalsky, takže jeho dobrá znalost češtiny a ruštiny mu zjevně nebude k ničemu. Kromě toho byl prodavač vysloveně zamlklé povahy: nikdy se na nic nevyptával a zjevně ani netoužil po tom, aby se kdokoli vyptával jeho. Na žádné dotazy nereagoval, většinu jich odbyl jen zavrtěním či pokýváním hlavou. Mohlo mu být tak mezi čtyřiceti a padesáti, vypadal jako člověk značně opotřebovaný životem a otec z něho měl dojem, že mu celý svět může být ukradený. Podobně jako jemu. Toho chlápka vlastně ani nezajímalo, kdo jsou ti lidé, co sem přišli trhat kytky a popíjet v baru.

Zhruba tři týdny otec vystačil se slovy *whisky a beer*. Nicméně po téměř měsíci souvislého pití si povzdechl, že „ta místní brečka, co jí tu říkají pivo, se vůbec nedá pít“ a že „není nad plzeň“.

Prodavač zastříhal ušima a s otázkovou intonací zopakoval: „Plzeň?“

Přiopilý otec jen pokýval hlavou: „No *plzeň*, ty durak, ně ponimaješ?“ Zamumlal to tak ze zvyku, jak to dělával, když učil sovětské důstojníky odkojené vodkou na české pivo.

Prodavač se rozhlédl, jako by tady v téhle díře světa mohl být ještě někdo další, kdo by mohl naslouchat. Pak se sebral, odešel dozadu do skladu a otec zaslechl jen zachřestění láhvi a bouchnutí dveří lednice. Za okamžik se odhrnul závěs, vynořil se prodavač a v ruce vítězoslavně třímal basu prazdroje. „Ponimaju,“ řekl a dodal, „němnožko.“ A to české plzeňské pivo otevřelo mezi těmito dvěma komunikačními kanály.

Prodavač mluvil velmi lámanou ruštinou a otec velice záhy poznal, že jinak hovoří výborně německy a anglicky.

Než prodavač vydal otci vysněný mok, opatrně se ho otázel, odkud je.

„Z Československa,“ mávl otec rukou, „to ani nenajdeš na mapě.“

Prodavači se zjevně ulevilo, protože místo, které otec uvedl, sice výborně znal, ale tušil, že mu odtud momentálně nehrozí žádné nebezpečí. Rozložil na stůl mapu světa a zcela neomylně zapíchl prst do místa označeného názvem Praha.

Mojmír se zatím motal venku a po pár plzních, které spolu otec s prodavačem družně vypili, motajíce se pro změnu uvnitř, dostavila se i propocená a poštipaná maminka. Její takřka dokonalá znalost němčiny umožnila důkladnější seznámení s dosud nemluvným barmanem, neboť ten dostal chuť se rozpovídat, dojat zvukem své mateřštiny.

Tak se Mojmírovi rodiče dozvěděli, že jejich nový známý se jmenuje Helmut Schultz a pochází z Německa. Veden naivními představami mladického věku a nemožností znát dopředu vývoj dějin, vstoupil jako mladíček do Schutzstaffel čili SS. Ruštinu se aktivně učil a též odposlouchával během svého působení v Osvětimi, kde dělal jakousi práci, o níž nyní nechtěl mluvit. Shodou okolností si na jaře 1945 někdo všiml, že hovoří plynně anglicky, a tak byl Helmut převelen jako tlumočník SS-Obergruppenführera Karla Wolffa. Ten byl jedním z vysoce postavených důstojníků SS, kteří vyjednávali s Američany o předčasné kapitulaci. Chytřejší z nich totiž tušili, že pomatený Hitler už je na slibované výsluní nedovede, a chtěli si tím zajistit alespoň beztrestnost. Vyjednávání za americkou stranu se dělo v režii Allena Dullese, před válkou prestižního právníka na Wall Street. K jeho klientům tehdy patřili pohlaváři největších německých průmyslových koncernů. Za války

působil jako zástupce OSS neboli Office of Strategic Services. Od roku 1943 byl diplomatem v Bernu. Dulles vcelku mazaně usoudil, že i v éře válečné hrají poměrně důležitou roli peníze, takže na jeho výplatní listině již tehdy figurovalo několik jmen kvalitních esesáků, perspektivních pro poválečné budování nového světa a společný cíl — boj proti sovětskému komunismu. Jelikož část německých vojsk byla rozmístěna v severní Itálii a hrozilo, že se nacisté stáhnou do Švýcarska, kde v podzemních bankovních trezorech vedle sebe v klidu a míru odpočívalo židovské a nacistické zlato, vyvíjeli Američané značné úsilí, aby se Němci Švýcarsku vyhnuli.

Helmut měl to štěstí, že se jako tlumočník dostal k veškerým informacím z vyjednání, tedy i k těm, které nebyly zaprotokolovány. V určitém okamžiku proto začal tušit, že chystané loutkové divadlo, později označované jako Norimberský proces, nemá zcela za cíl potrestat viníky holocaustu, ale převážně nepohodlné svědky vyjednávání uskutečněného v rámci operace, která posléze proslula pod názvem *Sunrise*.

Jeho prozíravý chleboďárce Karl Wolff proto v Norimberském procesu neseděl na lavici obžalovaných, ale vystoupil jako pouhý svědek proti válečným zločincům. A tak se druhý muž v hierarchii SS a člověk, který měl na svědomí 300 tisíc životů vyhaslých v koncentračním táboře Treblinka, nedočkal v Norimberku žádného potrestání. Vcelku symbolicky byl odsouzen až následně, v roce 1964. Za celou Schutzstaffel, Sicherheitsdienst a Geheime Staatspolizei byl v Norimberku odsouzen pouze šéf bezpečnostní policie a zpravodajské služby Ernst Kaltenbrunner – vyfasoval trest smrti na šibenici. Nezážil včas změnu ve směrování dějinných procesů a snažil se zabraňovat jednáním s Američany. Ze sebe tím

zřejmě učinil nepohodlného svědka amerického vyjednávání s esesáky.

Helmut, když byl pod vlivem, stával se poměrně sdílným. A jakmile získal důvěru Mojzírových rodičů a současně téměř jistotu, že se nejedná o lovce válečných zločinců, rozpovídal se.

Během dlouhých hodin tlumočení došel k závěru, že není tak velkým viníkem, aby byl odsouzen či popraven. Nicméně jedno začal chápat: už jen to, že zná podrobnosti o celém vyjednávání, by stačilo, aby při konečném zúčtování dostal slušivý provaz za cokoli. V rámci vzájemných americko-německých kontaktů se chystala operace s krycím názvem *Paperclip*, jejímž cílem bylo vyvezení německého know-how a vědeckých mozků do Spojených států. Bylo zřejmé, že hodnota i cena poznatků mnohonásobně vyvažují přinejmenším sporné způsoby jejich získávání. A jako člověk, který v táboře pracoval i s Josefem Mengelem, usoudil, že svědci zločinů budou mnohdy trestáni přísněji než samotní zločinci.

Využil krátkého románu s půvabnou americkou tlumočnicí a namluvil jí, že bez ní nemůže žít a že s ní chce uprchnout do Spojených států. Vzal s sebou ještě svého nejbližšího kamaráda Roberta, neboť i jemu se nad hlavou stahovala oprátka; byl totiž rovněž zasvěcen do detailů probíhajících událostí. Helmut prohlásil, že jde o jeho vlastního bratra a že má povinnost postarat se o něj. Roztoužená poddůstojnice skočila na návnadu, načež po měsíci společného života ve Washingtonu zjistila, že její milenec zmizel neznámo kam a veškeré její úspory též. Ani Helmutův kamarád Robert nebyl k nalezení. Helmut totiž usoudil, že půda v USA je pro něj příliš horká, a když po měsíci pečlivého bádání zjistil, kde všude má jeho slečna úspory, zmizel i s nimi do Jižní Ameriky. Po kratším

zvažování, zda zvolit život dlouhý, nebo pestrý, rozhodl se pracovat do konce svých dnů jako univerzální zaměstnanec pražského letiště.

S maminkou teď mluvili německy a s otcem lámanou ruštinou. Helmut si postupně našel hezký vztah i k Mojmírovi a láskyplně se o dítě staral, když otec usnul opilý na baru. Což se stávalo i několikrát denně.

3. kapitola

Prapodivná ayahuasca

Uplynulo pár týdnů. Toho osudného dne zapíjeli otec s Helmu-tem konec druhé světové války, třebaže každý z odlišných pří-čin. Ačkoli jejich počáteční pohnutky byly zcela protichůdné, s vyprázdněnými láhvemi se postoje obou mužů sbližovaly.

Důsledkem bylo, že kolem poledne svorně spali na barovém pultu. Mojmírovi bylo venku horko a do baru se mu nechtělo, protože tatínek se strejdou strašně chrápali. Zahleděl se k zele-né hradbě za přistávací dráhou. Tam by mohl být stín a chlá-dek, pravil mu instinkt čtyřletého chlapce.

A tak se Mojmír vydal cupitavými krůčky do džungle, řapaje sám a sám pod hustými větvemi.

Několik kilometrů od letiště, za neprostupnou zelenou hrad- bou, sídlil původní domorodý kmen. Byli to lidé, kteří téměř nic nepotřebovali, po ničem netoužili a po mnoho staletí žili nezměněným životem, bez náznaku progresivního vývoje.

Jisté potřeby však měli podobné jako lidé v civilizovaném světě, a tak se součástí jejich života stala pozoruhodná rostlina zvaná ayahuasca.

Ayahuasca znamená v kečuánštině „liána mrtvých“ nebo také „liána duše“, což asi v daném kontextu může být skoro totéž. Z liány připravují domorodci psychedelický halucinogen. Aby byl tento produkt stabilní a hned se v těle nerozložil, musí

se smíchat s různými rostlinami, které obsahují látku zvanou dimethyltryptamin. Jak domorodci tuto kombinaci objevili, je dodnes záhadou, ovšem jen pro vědeckou obec, protože samotní domorodci tvrdí, že pokyny k vytvoření této směsi jim předal přímo duch rostliny a oni nemají prázdný důvod hledat jiné vysvětlení.

Přípravek z liány duše je v domorodých rituálech používán většinou místních kmenů. Jejich příslušníci se tak obvykle jednou do měsíce sjedou, jak zákon káže.

Odborná literatura říká, že mezi bezprostřední psychické účinky ayahuascy patří změny vizuálního smyslového vnímání, dále pak spojení více smyslových podnětů do jednoho integrálního, odlišné vnímání času, změny myšlení a kognitivních funkcí obecně a zesílené prožívání veškerých emocí. Lidská mysl může být pod jejím vlivem schopna hlubokého vnitřního vhledu, nebo naopak rozletu do netušených světů.

Lidé, kteří ayahuascu zkusí, často pociťují duchovní zjevení, jež jim odhaluje smysl jejich existence ve světě nebo otevírá vhled do jejich lepšího já a ukazuje cestu, jak se takovým člověkem stát. Tento stav někdy bývá vnímán jako duchovní procitnutí a často bývá popisován jako zážitek znovuzrození. Objevují se též výpovědi účastníků seancí o tom, že získali přístup do vyšších duchovních sfér, byl jim umožněn průnik do podstaty vesmíru a vstoupili do kontaktu s různými duchovními či mimozemskými bytostmi.

Sám šaman onoho kmene nevěděl, jak přišel na to, že do vývaru z ayahuascy přimíchal další správné ingredience, které z této směsi učinily pozoruhodný lektvar. V každém případě však tento záhadný dryják přiváděl účastníky pravidelných sezení k poznání, že náš svět je vícerozměrný a že čas je pouhá

iluze, že všechny minulé i budoucí děje existují současně a že současně existuje i mnoho verzí dalšího vývoje, protože do nabytého poznání lze zasáhnout. Kmen neznal písmo a získané poznatky si předával pouze ústně z generace na generaci pomocí vlastního symbolického pojmového aparátu. Kmenoví příslušníci si osvojili schopnost vnímat vše, co se stalo v minulosti, i to, co se stane v budoucnu. Mívali i vize ze světa mimo svůj rajón, avšak těm valně nerozuměli.

Za tohoto stavu věcí nebylo nic divného na tom, že onoho dne, kdy Mojmír opustil opilého otce i opatrovníka, šaman kmene oznámil očekávaný příchod božího syna. On sám i rada starších předpokládali, že syn boží bude seslán tou podivnou vrčící věcí, která jednou do týdne klesá nad korunami stromů kamsi do pralesa a poté se odtud opět vznese k nebi.

Mojmír se téměř vyčerpán prodral podrostem na planinu, kde byly do kruhu rozmístěny chýše uplácené z hlíny a pokryté větvemi. Před jednou z chýší stáli v kruhu domorodci a netrpělivě vyhlíželi božího syna. Sice doufali, že spadne z nebe, ale když prolezl po čtyřech houštím, řekli si, že pořád lepší něco než nic.

Mojmír sám netušil proč, ale těch divných pomalovaných cizích lidí se ani trochu nebál. Tím, že věděli všechno, neměli v sobě ani stopu jakékoli záludnosti či zla. Chlapce se ujali, napojili ho a nasýtli. Považovali ho za člověka božího a podle toho se o něj i starali.

Šaman dospěl k závěru, že příchod boha je dobrým důvodem k mimořádné slavnosti. Ponechal Mojmíra na starost ženám a šel vařit blahodárný koktejl.

Usoudil, že bohové poslali svého zvěda, aby okusil jejich zázračný elixír – a to se posléze stalo zlomovým okamžikem

v Mojmírově životě. Sami domorodci by tu děsivou směs nikdy nepodali dítěti vlastního kmene, ale tohle byl bílý tvor, a že byl malý, nemuselo nic znamenat. Velcí bohové by se jistě zlobili, kdyby malý bůh tu dobrotu neokusil. Šaman sám také váhal, ale nakonec instinktivně přijal, že tento tvor bude asi jiný než ostatní děti. A tak s půlnocí, když všichni seděli kolem ohně, nalil do Mojmíra misku nevábně vyhlížející směsi.

Fakt, že ayahuasca zasáhla nezpochybnitelným a zcela devastujícím způsobem Mojmírova střeva, nebylo nic divného. Během rituálu se obvykle posrali úplně všichni a věřili, že tak odcházejí zlí duchové, jejichž zhmotnění do této specifické podoby se dalo považovat za více než průkazné. Ale jednalo se o jev pouze přechodný. Zato Mojmírův mozek, který ve svých čtyřech letech jako by nevěděl kudy kam, čekal na ten správný podnět k trvalé změně. A toho se mu dostalo měrou vrchovatou. Jediná dávka odbrzdila v Mojmírovi všechny vývojové procesy a dala mu navíc schopnosti, pro které (mu) chyběly veškeré pojmy. Šaman byl spokojen s tím, jak se chlapec podělal, ale neměl zdání, co se začalo odehrávat v Mojmírově mozku. Zatím ani netušil, zda malý bůh odejde sám, nebo zda si ho bohové vyzvednou. V jeho momentálním psychickém stavu to ostatně byl podružný problém. A přestože viděl do budoucnosti, tyto děje měl prozatím zamlženy.

4. kapitola

Mojmír se ztratil

„Kde máš kluka?“ zatřásla zoufalá maminka spícím manželem.

„Končit, pozor!“ zařval zmatený otec instinktivně a s pomocí barového pultu zaujal přibližně vzpřímený postoj. Helmuta ten pokyn, ačkoli byl pronesen v cizím jazyce, podvědomě probral. Pokusil se otce napodobit, nevybral však nenadálý a překotný vertikální pohyb a skončil pod pultem. Se vzteklým mumláním se hrabal nahoru, kde už se otec pokoušel pochopit nastalou situaci.

„Kde je Mojmír?“ řičela zoufalá matka střídavě na otce a Helmuta.

Otec situaci konečně pochopil a rázem vystřízlivěl.

„Mojmír?!“ zařval zoufale na Helmuta. Helmut se rozhlížel po baru a pak se vypoťácel ven. Postupně nabral rovnováhu a jal se studovat prašnou zem v okolí baru, kde byla spousta Mojmírových stop. Léta života v pustině jej obdařila zkušeností, užitečnými dovednostmi a pozorovacím talentem, který nevychládal ani ve stavu opilosti.

Došel několik desítek metrů od chatrného baru a pak se vrávoravým krokem vrátil. „Mato!“ zvolal nešťastně a rukou rozmáchně ukázal za sebe k neprostupné hradbě zeleného pekla.

„Cože?“ vyděsila se maminka a přešla na němčinu. „Chcete mi říct, že jste se ožrali a nechali mého jediného syna zmizet v pralese?“ křičela vyděšeně.